

NƯỚC MỸ TRƯỚC HỌA DA VÀNG

Nguyễn Cao Quyền

Quan hệ ngoại giao giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc đã có những thay đổi lớn lao vào những năm cuối của thế kỷ 20: thay đổi từ lạc quan đến bi quan, từ hy vọng đến lo sợ, từ phấn khởi đến đe dọa chiến tranh. Tự nhiên người ta nhớ đến chuyện “*Họa Da Vàng*” từ cả trăm năm trước, và ngày nay nó đang trở thành sự thật. Mỗi giao hữu giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc đang cho thấy những dấu hiệu chuyển biến từ thân hữu sang kinh địch. Trong quốc hội Hoa Kỳ nhiều tiếng nói đã gióng lên đòi trừng phạt Trung Quốc về những hành vi chính trị thiếu thân thiện. Bộ ngoại giao Hoa Kỳ năm nào cũng đưa Trung Quốc vào danh sách những quốc gia vi phạm trầm trọng nhân quyền. Các chiến hạm Hoa Kỳ không ngừng lảng vảng tại bờ biển Trung Hoa để nhắc nhở Bắc Kinh đừng động đến Đài Loan. Trong thượng tầng chính trị của Hoa Kỳ phe “*diều hâu*” hùng hổ đòi bao vây Trung Quốc và át giọng phe “*bò cẩu*” chủ trương bình tĩnh và hợp tác. Một loại chiến tranh lạnh mới đã trở dậy để thay thế thời kỳ chiến tranh lạnh với Liên Xô.

*o*o*o*o*

Bằng cách nào giải quyết tình trạng tranh chấp hiện tại.

Đối với Hoa Kỳ vào lúc này câu hỏi đặt ra là bằng cách nào giải quyết tình trạng tranh chấp giữa hai nước hiện nay? Bằng cách nào giải tỏa những yếu tố chiến tranh ngay lập tức thay vì tạo điều kiện thuận lợi cho nó mở rộng, đào sâu và leo thang trong một tương lai không xa lắm. Bằng cách nào để nắm tay Trung Quốc tiến sang một thời kỳ phát triển hai bên cùng có lợi trong thế kỷ 21. Đó là câu hỏi có tầm quan trọng bậc nhất vào thời điểm mà chúng ta đang sống.

Một tình trạng hoà bình và thân thiện giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc sẽ có lợi cho tất cả mọi người. Trước tiên là có lợi cho doanh gia Mỹ, có lợi cho nền kinh tế Hoa Kỳ, có lợi cho những vấn đề chiến lược và chính trị của Washington. Thứ hai là có lợi cho cả hai dân tộc Hoa Kỳ và Trung Quốc. Sau cùng là có lợi cho hòa bình và phát triển của toàn thể nhân loại. Vậy thì bằng cách nào có thể giải quyết tình trạng tranh chấp hiện tại để nắm bắt kịp thời những cơ hội và những tiềm năng hợp tác đầy sinh lực của hai dân tộc? Điều quan trọng nhất đối với Hoa Kỳ và cả đối với Trung Quốc là phải xét lại một cách sáng suốt quan hệ giữa hai nước và phải loại bỏ mọi ý tưởng thù địch vẫn còn luẩn quẩn trong đầu óc của giai cấp lãnh đạo. Trong quan hệ giữa hai nước cần phải chú trọng nhiều hơn đến các lợi ích có thể cùng chia sẻ thay vì chỉ nghĩ đến những sự khác biệt đối nghịch cần giải quyết. Nói khác, nếu nghĩ về thái độ phải có đối với Trung Quốc hiện nay thì “*hợp tác*” tốt hơn là “*bao vây và cô lập*”.

Một sự *hợp tác năng động (dynamic engagement)* phải được đặt trên cơ sở của một sự hỗ tương đối thoại, thay vì áp đặt của phía bên này lên phía bên kia những cái nhìn và những giá trị một chiều. Loại hợp tác này đòi hỏi Hoa Kỳ phải sẵn sàng nắm bắt và tham gia mọi cơ hội mà Trung Quốc đề ra liên quan đến xây dựng và hiện đại hóa. Tham gia không phải chỉ bằng các hành động của chính phủ mà còn bằng cả những sự hợp tác giữa nhân dân hai nước. Hiện nay một số hành động theo chiều hướng này đã thành hình nhưng chưa lan rộng và còn cần được nhân lên gấp nhiều lần. Qua những vụ hợp tác phát triển về chiều sâu, Hoa Kỳ cần truyền đạt những giá trị của mình cho phía bên kia. Nếu không có những sự hợp tác này, thì những tư tưởng lớn về tư bản và dân chủ sẽ không thể nào ăn sâu bén rễ ở bên phía Trung Hoa. *Chính trị* phải được gỡ bỏ khỏi *mậu dịch* nhiều chừng nào hay chừng nấy. Trong một thế giới mà nền kinh tế đã được toàn cầu hóa, mậu dịch không thể bị chính trị chi phối một cách toàn diện. Nhận xét này có giá trị cho cả đôi bên.

Thương mại và đầu tư bằng đường lối của chính phủ và của tư nhân, nhờ sự phụ lực của các đại học, các think-tanks, các phương tiện truyền thông, báo chí và các loại tổ chức công tư khác, sẽ giảm thiểu các khác biệt và nâng cao khả năng thực hiện của mối quan hệ giữa hai quốc gia. Bằng cách này, Hoa Kỳ có thể dùng mẫu hình kinh tế của nước mình để từng bước ảnh hưởng tới sự tiến hóa của nền văn minh Trung Quốc.

*o*o*o*

Phải làm gì để điều chỉnh lại quan hệ ngoại giao giữa hai nước.

Để điều chỉnh lại quan hệ ngoại giao với Bắc Kinh, cụ thể Hoa Kỳ phải làm gì? Trước hết Hoa Kỳ không nên coi Trung Quốc là một sự *đe dọa* mà chỉ là một sự *thử thách*. Và khi đã nói đến *thử thách* thì sự điều chỉnh phải là từ phía Hoa Kỳ. Điều chỉnh bằng tất cả sự sáng tạo, nỗ lực đổi mới và bằng tất cả khối tài nguyên vô tận mà Hoa Kỳ đang nắm giữ trong tay. Phải tối đa hóa các cơ hội hợp tác thuận lợi và tối thiểu hóa những tranh chấp, những bất đồng ý kiến dù cho khó giải quyết đến đâu. Nên nhớ một điều là Hoa Kỳ không thể nào biến Trung Quốc thành hình ảnh của mình. Muốn dẫn dắt Trung Quốc đến dân chủ, pháp trị, kinh tế thị trường, phải hành động theo chiều hướng những điều tương tự đã thực hiện tại xứ này, chứ không thể nào áp đặt một chương trình chuyển hóa đến từ Hoa Thịnh Đốn. Để tránh khỏi mất lòng và làm thất vọng, mọi động tác của Hoa Kỳ phải tuyệt đối tôn trọng

sách lược hành xử và vô cùng khiêm tốn, trong trung hạn cũng như trong trường hạn. Tất cả phải được tiến hành với một tâm trạng kiên nhẫn ở điểm cao, nhất là khi thấy người dân địa phương không chấp nhận hoặc chưa sẵn sàng chấp nhận những giá trị của mình.

Ở Trung Quốc hiện nay, những sự *vi phạm nhân quyền* hãy còn nhiều. Những sự khác biệt về các phương diện kinh tế và xã hội cũng chưa thuyên giảm. Tuy nhiên đừng nên quên rằng những tiếng nói và những lời khuyên của Hoa Kỳ chỉ có giá trị khi nào người Mỹ thực sự được coi là những đối tác đáng tin cậy, chứ không phải là những kẻ thù dẫu mặt đang tìm cách lợi dụng. Vào lúc này Hoa Kỳ không có một ảnh hưởng đòn bẩy nào đủ mạnh để chuyển đổi những gì muốn chuyển đổi tại Trung Quốc. Hoa Thịnh Đốn phải tăng cường ảnh hưởng đòn bẩy đó qua tiến trình hợp tác kinh tế và quá trình xây dựng lòng tin. Lẽ cố nhiên là thiện chí hợp tác nói trên phải đi đôi với một sự theo dõi sát sao. Trong trường hợp thấy rằng thực tế chính trị ở Trung Quốc không phát triển theo chiều hướng mong muốn, nghĩa là nhất quyết đi theo con đường độc tài và bá quyền khu vực, thì một sự thay đổi sách lược về phía Hoa Kỳ cũng chưa phải là chậm trễ.

Đối với Trung Quốc, Hoa Kỳ hiện nay đang còn ở thế thượng phong về cả hai phương diện kinh tế lẫn quân sự. Trung Quốc mặc dầu đã cố ý "*diệu võ dương oai*" nhưng trong thực tế vẫn còn ở hàng thứ yếu. Các chuyên gia tính rằng phải cần thêm nhiều thập kỷ nữa Trung Quốc mới có thể tiến đến trình độ của Hoa Kỳ hiện nay. Như vậy, về mặt chính trị Hoa Kỳ có một thời gian khá dài để hành động và thử nghiệm. Khoảng thời gian này có thể cho phép Hoa Kỳ áp dụng sách lược "*hợp tác năng động*" như đã nói ở trên. Trong trường hợp sách lược đó tỏ ra làm lẫn, Hoa Kỳ vẫn còn dư thời gian để điều chỉnh theo một chiều hướng thuận lợi và chính xác hơn.

Sự đòi hỏi Hoa Kỳ lúc nào cũng phải chuẩn bị sẵn sàng để đối phó với mọi tình huống khác nghiệt có thể xảy ra trong một thế giới phức tạp như hiện nay, là vô cùng cần thiết. Việc Trung Quốc gia tăng ngân sách quốc phòng và cải tiến vũ khí chiến tranh chưa thật sự là một đe dọa lớn đối với Á Châu và Hoa Kỳ. Điều quan trọng vào bậc nhất mà mọi người dân của hiệp chủng quốc phải lưu ý là lúc nào Hoa Kỳ cũng phải giữ cho mình ở vị thế một quốc gia hùng mạnh và tiên tiến nhất thế giới về mọi mặt, đặc biệt là về mặt quân sự.

*o*o*o*

Từ ba thập kỷ nay, Trung Quốc đang dồn mọi nỗ lực vào việc phục hồi vị thế cường quốc của thế giới mà họ đã đánh mất trên một trăm năm. Đây là một thực tế không thể phủ nhận mà cũng không thể nào tránh khỏi.

Vấn đề còn lại là làm cách nào để ứng phó với sự trỗi dậy đó khiến nó không trở thành một thảm họa cho nhân loại.

Kinh tế là lãnh vực trong đó Hoa Kỳ có thế thượng phong. Tuy nhiên vấn đề cần điều chỉnh nhất hiện nay là chính sách “*mậu dịch thiếu hụt*” (*deficit-trade*) với Trung Quốc. Hoa Kỳ không nên đề cho ngạch số thiếu hụt đó trở thành quá lớn vì Bắc Kinh đang dùng số thặng dư mậu dịch với Hoa Kỳ để cạnh tranh bất lợi cho Hoa Thịnh Đốn, chẳng hạn như: *mua vũ khí tối tân của Nga và của Tây Âu; đầu tư vào những cơ hội chính trị và kinh tế trên thế giới để nâng cao uy thế của mình; hỗ trợ khả năng kinh doanh của các nước nghèo muốn mở rộng mậu dịch với Bắc kinh.*

Về mặt *nhân quyền* thì, trái lại, Hoa Kỳ không có sức mạnh nào để bắt buộc Trung Quốc phải làm theo ý mình. Không thể dùng sự trừng phạt trong những vấn đề mà đôi khi chính Hoa Kỳ cũng không tôn trọng nguyên tắc mà mình đã đề ra. Hoa Kỳ chỉ có thể tiếp tay và ủng hộ tài chính cho những nhóm người Trung Quốc đấu tranh dân chủ, sống tại phương Tây, để họ tố cáo trước dư luận thế giới những vụ *vi phạm nhân quyền* của Bắc Kinh và dùng những nhóm này như những *hạt nhân của phong trào dân chủ hóa* hiện đang xảy ra ở khắp mọi nơi trên Hoa lục.

Trung Quốc là một nước có *truyền thống chuyên chính* kể từ nhiều thế kỷ, cho nên truyền thống này chưa thể một sớm một chiều biến thành dân chủ. Nếu vào lúc này Hoa Kỳ cứ phải vận động Trung Quốc tôn trọng nhân quyền thì chẳng qua đó cũng chỉ là một sự xác nhận thái độ với lý tưởng mình đề ra để lãnh đạo thế giới. Nếu không làm việc này mà chỉ chú trọng tới những lợi ích vật chất thì không đáng ở vị thế hiện nay.

*o*o*o*o*

Năm 1972, Hoa Kỳ và Trung Quốc đã để lại đằng sau lưng mọi dị biệt chính trị để cùng nhau ký kết *Thông Cáo Chung Thượng Hải*. Văn kiện lịch sử đó đã đem lại những lợi ích to lớn không những chỉ cho hai cường quốc ký kết mà còn cho cả nhân loại nói chung. Chính vì nhờ sự hợp tác đó mà Liên Xô sụp đổ. Tiếc rằng, không bao lâu sau khi Liên Xô sụp đổ, công dụng chính trị của văn kiện lịch sử đó đã bị phai nhạt và một cuộc chiến tranh lạnh khác lại xảy ra giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ. Nhiều người nêu câu hỏi tại sao lại không đi đến một thông cáo chung cùng loại thứ hai. Bằng hiệp ước hợp tác mới này, hai nước sẽ xây dựng quan hệ mới trên căn bản *lợi ích hỗ tương (mutual interest)* và cùng nhau tôn trọng *tính hỗ tương* đó. Hai nước sẽ dàn xếp một sự tiếp xúc thường xuyên giữa hai vị nguyên thủ quốc gia để giải quyết những vấn đề khúc mắc trước khi chúng có thể biến thành đe dọa cho cả đôi bên. Cả hai nước sẽ cam kết tôn trọng những lợi ích riêng tư của nhau và lợi ích chung của cộng đồng nhân loại. Cả hai nước sẽ dẫn dắt cộng đồng nhân loại cùng phát triển trong hoà bình, hạnh phúc và thịnh vượng trong thế kỷ mới qua sang./.

Tháng 8 năm 2012
Nguyễn Cao Quyền